

Електронне наукове фахове видання "Ефективна економіка" включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Наказ Міністерства освіти і науки України від 29.12.2014 № 1528)

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Дніпровський державний
аграрно-економічний
університет

ЛКС Центр
Видавництво ТОВ «ДКС-центр»

Ефективна економіка № 5, 2017

УДК 504.03:338.242

Р. Б. Бабич,

*к. е. н., с. н. с., доцент кафедри економічної теорії,
Національний авіаційний університет, м. Київ*

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ РЕНТНИХ ВІДНОСИН

R. B. Babych,

*Ph.D., leading researcher, Associate professor of economics,
National aviation university, Kyiv*

THEORETICAL AND METHODOLOGICAL BASES OF FORMATION OF RENT RELATIONS

В статті розглянуто основні теоретико-методологічні засади формування рентних відносин, формування затратного та рентного підходів до оцінки природних ресурсів. Визначені напрями вдосконалення системи оподаткування, посилення її рентної складової та шляхи вдосконалення механізму платного природокористування.

In the article the basic theoretical and methodological principles of forming rent relations, formation and rental costly approaches to the assessment of natural resources. The ways of improving the tax system, strengthening its rent component and the ways of improving the mechanism of paid nature.

Ключові слова: *рентні відносини, модернізація економіки, механізм плати за природокористування, рентна політика.*

Keywords: *rent relations, modernization of the economy, the mechanism of payments for natural resources, the rental policy.*

Постановка проблеми. Створена в Україні система рентного регулювання у сфері природно-ресурсного оподаткування не забезпечила стійкого прогресу в мобілізації і акумуляції фінансових ресурсів та цільового спрямування коштів на здійснення природоохоронної діяльності. Тому виникає необхідність розробки напрямів удосконалення системи оподаткування і посилення її природно-ресурсної складової.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розробка наукової проблематики, пов'язаної з визначенням теоретико-методологічних засад формування рентних відносин в останні роки посилилася. В її вирішення з питань лісокористування внесли вклад Я.В. Коваль, І.М. Лицур, Е.В. Мішенін, І.Я. Антоненко та інші. Аналіз літературних джерел виявив, що незважаючи на чисельність досліджень, рентне регулювання у сфері природно-ресурсного оподаткування недостатньо досліджено. Постає питання щодо необхідності розробки науково обґрунтованих методів комплексної економічної оцінки природних ресурсів та більшого залучення їх до загальної системи економічних відносин.

Формулювання цілей статті. Основні завдання щодо визначення теоретико-методологічних засад формування рентних відносин можна здійснити на підставі:

- розробки більш досконалої моделі рентної політики, застосування якої сприяло виходу галузевих структур економіки з кризового стану та їх подальшого розвитку;
- впровадження науково-обгрунтованої системи рентних відносин і приведення цієї важливої складової державної політики у відповідність до вимог ринку;
- раціональної організації виробництва, підвищення ефективності перерозподілу рентних доходів, поліпшення використання інноваційних можливостей та адаптації галузей вітчизняної економіки до системи міжнародного поділу праці.

Виклад основного матеріалу. Проблема розробки теоретико-методологічних засад формування рентних відносин в умовах ринкової економіки належить до складних, багатоукладних і недостатньо досліджених проблем. Модернізація економіки стане неможливою без впровадження науково-обгрунтованої системи рентних відносин і приведення цієї важливої складової державної політики у відповідність до вимог ринку. На основі рентних відносин створюватимуться сприятливі умови для раціонального використання економічного капіталу, природних ресурсів, більш вигідного вкладання коштів у різні види діяльності, для підтримки необхідного рівня економічного зростання тощо. Це досягатиметься завдяки раціональній організації виробництва, підвищенню ефективності перерозподілу рентних доходів, поліпшенню використання інноваційних можливостей і адаптації галузей економіки до системи міжнародного поділу праці.

Модернізація економіки, як і природно-ресурсної сфери, на основі вдосконалення рентних відносин вимагає розробки концептуальних засад національної стратегії, що дали змогу збалансувати соціальні, економічні та екологічні фактори, визначити й забезпечити оптимальні напрями подальшого економічного зростання.

Потрібна більш досконала модель рентної політики, застосування якої сприяло б виходу галузевих структур економіки з кризового стану та їх подальшого розвитку. Економічна рента виникає в усіх сферах господарювання, де задіяні обмежені різноякісні виробничі ресурси та існує можливість їх перетворення в об'єкти власності.

Методологія рентного регулювання природних відносин охоплює теоретичні, методичні та організаційно-економічні оцінки ресурсів. Економічна оцінка дозволяє виявити фундаментальні залежності у структурі вартості та зіставити їх з правилами поведінки економічних суб'єктів.

Досліджуючи проблему рентні відносини великий інтерес викликає проблема інтерпретації сутності рента, що в тематичній економічній літературі трактується неоднозначно [1]. Стосовно природних ресурсів і економічної сфери, зокрема, це поняття найбільш часто вживається в наступних значеннях:

- доходу від власності, що, як правило, отримується у вигляді регулярних платежів;
- доходу від використання будь-якого фактору виробництва, що одержується внаслідок його обмеженості;
- прибутку на вкладений капітал, що нерідко інтерпретується як ресурсна рента.

Слід підкреслити, що зазначені визначення поняття рента не повною мірою відображають його економічну сутність та особливості використання в природно-ресурсній чи виробничій сфері. Перше визначення стосується статусу власності ресурсів або економічних об'єктів, однак не розкриває економічний аспект сутності ренти. Друге визначення за своїм змістом відображає виключно політекономічне значення, яке не є конструктивним, оскільки на його основі неможливо кількісно визначити величину ренти та встановити яким економічним суб'єктам належать власне рента та фактори виробництва. Виходячи з цього, таке визначення також не має практичного значення. Третє визначення – операційне. На його основі забезпечується розробка механізму оцінки величини ренти та визначення частки рентного доходу на вкладений капітал будь-якої економічної чи природно-ресурсної сфери. Тому останнє визначення найбільш придатне для практичного застосування, хоча в економічній літературі наведені визначення терміну рента нерідко ототожнюються, що не можна вважати обгрунтованим. Це наслідок різного розуміння самої сутності ренти як важливої економічної категорії.

Рента, згідно з літературними джерелами, це різниця між платою за послуги ресурсів і мінімальною кількістю засобів, які потрібно витратити, щоб змусити власника ресурсів і послуг представити їх на ринок. Рента – це надлишок порівняно з альтернативною вартістю пропозиції ресурсів. Виходячи з цього, рента може інтерпретуватися як будь-який дохід, що відноситься до виробничих витрат ресурсу, який перевищує альтернативну вартість. Цей дохід можливий лише за фіксованої пропозиції ресурсів. Якщо джерело ренти – природний фактор або інші суспільні блага, то її правовласником є суспільство. Привласнення цієї частини доходу призводить до його перерозподілу на користь власників ресурсів, що є фактором порушення нормальних умов конкуренції. Додатковий дохід, який одержується із ресурсів природи в цьому випадку, обумовлюється не ростом інтенсифікації виробництва, а можливою вартістю ресурсів, що формуються на ринку. За

умови, що джерелом ренти є трудова активність, частка такого виду ренти (диференційна рента II), як правило, залишається у користувача.

Носієм ренти, як відомо, є додатковий продукт, що визначається на основі різниці суспільного та індивідуального обсягу виробництва, за умови, що останній є вищим за рахунок більшої якості ресурсів природи. Гарантовані адекватно витратам доходи, відсутність податкового тиску на трудові доходи, низькі альтернативні витрати природно-ресурсного бізнесу є запорукою розширеного відтворення виробництва. Поліпшення технологій та організації праці певною мірою сприяє приросту рентного доходу, який має назву диференційна рента II. Вилучення цього рентного доходу стає можливим перш за все на підставі використання таких механізмів:

- регулювання ціни продукції з урахуванням диференційної ренти II;
- ефективного податкового механізму.

Природно-ресурсна рента у динаміці має тенденцію до зростання. Це обумовлюється обмеженістю природних ресурсів, збільшенням народонаселення, розвитком суспільної інфраструктури.

Джерелом ренти є фактори інтенсифікації виробництва. Задіяти їх можна за умови, коли витрати стали адекватними вигодам. Така адекватність можлива лише в умовах регулювання цін на продукцію, що виробляється, і рентних доходів, хоча таке регулювання в ринкових умовах недоцільне.

Рента невіддільна від ціни продукції або послуг. Ціна продукції, як відомо, включає елементи вартості ресурсів сировини, яка відповідає суті рентного доходу та ціни виробництва. Якщо ціна продукції будь-якого виробництва з урахуванням індексу трудомісткості відповідає вартості продукції іншого виробництва, то вартість продукції таких виробництв залишається приблизно однаковою. Проте регулювання вартісних показників однакової продукції різних виробництв можливе тільки на макрорівні, а на мікрорівні (індивідуальному) таке регулювання унеможливується, воно здійснюється в умовах ринку.

Крім того, ресурсна рента у вартісному вимірі інтерпретується як грошові кошти, отримані за рахунок продажу загальнонаціональних ресурсів, що витрачаються на соціальні потреби населення. Ресурсна рента могла б використовуватися населенням для трансформації економіки України як складової переходу до ринкових умов господарювання та її ефективного розвитку. На жаль, цього не сталося. Народні кошти в результаті реформування економіки країни в зазначених обсягах використані не за призначенням. В результаті приватизації багато природних ресурсів, майже задарма потрапили в розпорядження невеликої групи приватних осіб (не більше як 10%). У результаті понад 90% населення країни позбавилося доступу до цього суспільного екологічного блага. За це сплачено надмірно високу ціну у вигляді глибинних руйнувань виробничого, технологічного, морально-патріотичного і кадрового потенціалу країни, які багато в чому не піддаються відновленню [2]. Це сталося завдяки тому, що реформи в Україні проводилися непродумано.

Суттєві зміни відбулися в економічному аспекті. Частина державних підприємств перейшла в особисту чи корпоративну власність із успадкуванням права на отримання ренти, інші, що залишались у державній власності, стали управлятися найманими менеджерами, які одержали можливість на свій розсуд використовувати власні повноваження з управління державною власністю та розпоряджатися рентою на природні ресурси та капітали. Недержавні підприємства також отримали можливість присвоювати частку ренти, яка їм не належить.

Неурегульованість рентних відносин пов'язана з відсутністю теоретичних засад з питань трансформації планової економіки та переходу її на ринкові умови господарювання, реальної економічної практики.

На нинішньому етапі економічні відносини між підприємствами з виробництва природно-ресурсної сировини та економічними суб'єктами з промислової переробки вважаються недостатньо розвиненими, що негативно позначається на реалізації їх потенційних можливостей. Це наслідок недосконалості рентних відносин у сфері природно-ресурсного комплексу. Разом з тим, статистичні дані, дозволяють певним чином оцінити вплив рентних відносин на ефективність виробництва природно-ресурсної сировини та її переробки. Однак це питання до цього часу не реалізується в повному обсязі.

Особливо ризикованим є відтік ренти у тіньову економіку через недодержання балансу прав і відповідальності в сфері природокористування. Слід підкреслити, що в Україні через економічну та правову неврегульованість власницьких відносин, зокрема застави, концесії, через недосконалість і неупорядкованість податково-бюджетного механізму в сфері природокористування та інші прорахунки значна частина ренти перетікає, не потрапляючи до бюджету держави та відповідних місцевих бюджетів, а також не використовується ні на потреби реальних господарюючих суб'єктів, ні для соціально-економічного розвитку, ні для досягнення ресурсно-економічної безпеки держави. Завдання не може бути розв'язане без упорядкування базової системи власницьких відносин у сфері природокористування та нормативно-правової

бази.

Відтік ренти у тіньову економіку особливо стосується сфери експортно-імпортних операцій. Це пов'язано з тим, що до цього часу такі операції недостатньо оцінюються, не визначається ефективність реалізації продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Природно-ресурсна рента реалізується у вигляді рентного доходу, що являє собою частину доходу суб'єктів господарської діяльності від використання природних ресурсів. Рентний дохід у природокористуванні та виробничій сфері розглядається як [2]:

– частина доходу суб'єктів господарської діяльності, що не залежить від безпосередніх результатів такої діяльності і визначається обмеженістю природних ресурсів (абсолютна рента);

– частина доходу суб'єктів господарської діяльності, що отримується від використання природних ресурсів як фактору виробництва залежно від якості таких ресурсів (диференціальна рента);

– частина доходу суб'єктів господарської діяльності, що отримується за рахунок використання унікальних (єдиних) природних ресурсів (монопольна рента).

Рентні відрахування можуть мати вигляд як абсолютних, так і процентних ставок – від вартості сировини, що добувається (заготовлюється), чи одержаної з неї продукції, від ціни реалізації, величини річного валового доходу тощо.

У ринковій економіці власники природних ресурсів реалізують своє право власності через механізми ринкових рентних відносин. Формами такої реалізації є орендна плата, плата за використання природних ресурсів, їх ціна.

Державі як власнику природних ресурсів належать прерогативи у розпорядженні рентою як тією частиною доходу, що не залежить від підприємницької діяльності. Вона забезпечує вилучення природно-ресурсної ренти з тим, щоб спрямувати відповідні доходи на користь усього суспільства. На державу ж покладаються обов'язки щодо запобігання необґрунтованого привласнення ренти. Рентна система платежів має також сприяти вирівнюванню економічних умов господарювання. Важливою є реалізація ролі рентних платежів як регулятора інвестиційних процесів. Нарешті, рентні платежі є одним з найважливіших інструментів фінансового забезпечення охорони і відтворення природно-ресурсного потенціалу в цілому.

Природно-ресурсна рента не зводиться до платежів за природні ресурси в первинному циклі їх експлуатації. Відповідна складова доходів суб'єктів господарської діяльності може перерозподілятися (перетікати) в переробну та обробну галузі й виходити на рівень міжнародної торгівлі. Завдання держави в цих рамках полягає у відстеженні всіх відповідних процесів, зокрема передбаченні присутності держави на галузевих ринках продукції природоексплуатуючих галузей (сільськогосподарської, гірничої, лісової) і відповідного експортного регулювання.

Плата за природокористування є важливою складовою економічної політики в галузі регулювання природного та економічного середовища. Її мета спрямована на формування економічних відносин, які стимулювали б раціональне комплексне використання природних ресурсів, їх відтворення і насамкінець сприяли зниженню ресурсомісткості кінцевого національного продукту та наповнення як державного, так і регіонального (місцевого) бюджетів.

Принцип платного, компенсаційного за змістом природокористування є основою формування нового економічного механізму забезпечення розширеного відтворення природних ресурсів, їх охорони та раціонального використання.

В умовах кардинальної зміни економічної ситуації виникла потреба в створенні принципово нової системи платежів. Мова йде про систему, органічно пов'язану з економікою, товарно-грошовими відносинами, багатокладністю господарства і за основними параметрами адекватну найбільш поширеним і загальноприйнятним світовим зразкам.

Сьогодні розроблена концепція платного природокористування. Її мета – забезпечення єдиних принципів розробки відповідної нормативної бази для різних категорій природних ресурсів, оскільки останні взаємопов'язані у процесі використання.

Важливим завданням платного природокористування є визначення змісту і складу платежів за природні ресурси, порядку їх стягнення, розподілу між бюджетами різного рівня, а також використання відповідних коштів.

Платне природокористування покликане розв'язати таке коло питань[3]:

– створення економічних умов для прискореного розвитку ринкових відносин у цій сфері та приведення всієї системи природокористування в Україні у відповідність до практики найбільш розвинених країн і міжнародних стандартів;

– стимулювання комплексного, раціонального використання природних ресурсів;

– забезпечення достатнього фінансування робіт з охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу, посилення на цій основі соціальних і екологічних функцій природних ресурсів;

– відтворення умов господарювання при використанні природних ресурсів різної якості та доступності;

– розширення інвестиційних можливостей щодо соціально-економічного розвитку територій з інтенсивним природокористуванням;

– досягнення узгодження загальнодержавних інтересів з інтересами територій шляхом збалансованого розподілу коштів, одержаних від плати за природні ресурси, між державними і місцевими бюджетами;

– запобігання порушення встановленого режиму природокористування.

В основу розробки механізму плати за природні ресурси покладено рентний підхід до їх економічної (грошової) оцінки в широкому розумінні, а також існуючі закономірності ринкових форм господарювання в умовах товарно-грошових відносин і багатокладності економіки.

Одним з основних принципів побудови платежів за природні ресурси стало також відшкодування витрат на їх відтворення. При цьому економічний зміст таких витрат повинен визначатися з урахуванням особливостей відтворення, відновлюваності чи невідновлюваності та деяких інших ознак. Нарешті, як третій компонент системи платежів розглядаються економічні санкції.

Таким чином, у теоретичному і методичному аспектах доцільним є включення до механізму платності природних ресурсів трьох основних видів платежів [3]:

- рентного характеру, що пов'язано з правами власника, з вилученням тієї частини доходу, яка не залежить від трудових зусиль виробника і визначається використанням більш якісніших ресурсів;

- відтворювального характеру, що пов'язано з необхідністю фінансування природоохоронної діяльності та забезпечення потрібних темпів відтворювальних процесів;

- штрафного характеру, що є економічними санкціями за порушення встановленого режиму природокористування.

Платежі за користування природними ресурсами є формою реалізації економічних відносин між державою або іншим власником природних ресурсів, з одного боку, і суб'єктами господарської діяльності, що здійснюють їх експлуатацію – з іншого. Виходячи з методологічних передумов такі платежі є засобом вилучення частини абсолютного і додаткового доходів природокористувачів. Відповідно вони мають складатися з фіксованих відрахувань від вартості продукції чи послуг, а також із змінних за величиною відрахувань, пов'язаних із диференційною рентою.

Рентна частина плати, як правило, сприяє вирівнюванню економічних умов господарювання і не дозволяє природокористувачам одержувати невиннований високий прибуток за використання природних ресурсів кращих за якістю і споживчою вартістю. До цієї категорії понять належить земельна, гірнична, лісова, водна рента тощо. Причому мова, очевидно, не повинна йти про повне вилучення диференційної ренти, оскільки вона відіграє роль регулятора інвестиційних процесів.

Платежі за відтворення природних ресурсів, їх збереження й охорону є формою компенсації бюджетних та інших витрат власника чи користувача ресурсів на відновлення і підвищення якості природно-ресурсного потенціалу. Такі компенсаційні за змістом платежі включають також витрати на раціоналізацію використання природних ресурсів і розширення їх відтворення. Так, щодо лісових ресурсів враховуються витрати на відновлення зрубаних насаджень, інтенсифікацію лісовирощування і розробку нових технологій, проведення лісовпорядкування.

Платежі за охорону і відтворення природних ресурсів встановлюються у вигляді ставок, тарифів, такс та інших нормативних показників.

Для відновлюваних видів природних ресурсів вони визначаються за нормативними витратами на охорону і відтворення, а для невідновлюваних – за витратами на їх виявлення, оцінку і підготовку до використання.

Економічні санкції у вигляді штрафних платежів за понадлімітне і нерациональне використання природних ресурсів встановлюються з метою посилення відповідальності підприємств та інших природокористувачів за порушення чинних норм і правил використання природних ресурсів.

Розмір штрафів повинен забезпечувати умови, за яких порушення є невиннованим з погляду госпрозрахункових інтересів природокористувача. Як правило, штрафні платежі встановлюються у кратному розмірі відносно нормативних показників плати або величини недоодержуваного прибутку.

Механізм платного природокористування повинен постійно вдосконалюватись, особливо з погляду на специфіку одночасного введення платежів (зборів) за природні ресурси. Становлення відповідного економічного механізму пов'язане з розробкою низки фундаментальних науково-методичних проблем, і значною дослідною роботою з економічного обґрунтування оптимального рівня платежів, пошуку досить ефективних способів розрахунку, контролю і вилученню платежів, а також доцільних схем розподілу відповідних коштів.

Сучасний рівень платежів і зборів за користування природними ресурсами не забезпечує адекватного відображення

реальних витрат суспільства і не створює достатньої фінансової бази для природоохоронної діяльності. Протягом останніх років частка екоресурсних платежів у доходах бюджету зменшилась.

Платежі за природні ресурси відіграють роль категорії загальнобюджетних надходжень, використання яких є не досить регламентованим і малоконтрольованим. Як результат, вони стали джерелом для вирішення соціальних проблем у регіонах, а також завдань землевпорядкування, проведення земельної реформи та інших, які прямо не пов'язані із заходами щодо збереження і відтворення природних ресурсів, їх охорони і раціонального використання [2].

Податки і платежі (збори) за користування природними ресурсами в Україні на сучасному рівні не забезпечують адекватного відображення реальних втрат суспільства. Плата за забруднення навколишнього природного середовища також не враховує всього обсягу екологічних і соціальних втрат. Держава фактично продовжує надавати субсидії більшості природокористувачів, що призводить до недостатності заходів щодо ефективного відтворення природно-ресурсного потенціалу (в широкому розумінні цього поняття). Це також негативно впливає на всю економіку і, зокрема, деформує процеси її структурної перебудови. В умовах відсутності даних про повну ціну природних ресурсів учасники інвестиційної діяльності будуть схильні вибирати більш збиткові для природи енерго- та матеріаломісткі варіанти виробництва.

Висновки. В цілому створена в Україні система рентного регулювання у сфері природно-ресурсного оподаткування не забезпечили стійкого прогресу в мобілізації і акумуляції фінансових ресурсів, а також цільового спрямування коштів на здійснення природоохоронної діяльності. Вони виявилися малоефективними і як механізм стимулювання цієї діяльності. Сучасний механізм платежів і зборів за використання природних ресурсів, побудованих на рентній основі, не адекватно відбиває реальні екологічні втрати суспільства і не створює достатньої фінансової бази природоохоронної діяльності. Це негативно впливає на економіку, деформуючи процеси її структурної перебудови, оскільки учасники інвестиційної діяльності за таких економічних умов схильні вибирати енерго- та ресурсомісткі проекти.

Звідси одним з найважливіших завдань рентної політики є удосконалення механізмів та нормативної бази платності на основі об'єктивних рентних оцінок і забезпечення більш адекватного фінансування заходів з охорони та відтворення природно-ресурсного потенціалу.

Цей напрямок рентної політики і комплекс відповідних завдань пов'язується з доцільністю системного підвищення частки природно-ресурсної рентної складової у податках в цілому. Посилення природно-ресурсного оподаткування передбачає перманентне збільшення рентних платежів і зміщення на них податкового навантаження.

Модель такої рентної системи оподаткування полягає у поетапному перенесенні податкового навантаження на природокористування. За своїм змістом це означає перенесення податку головним чином на прибуток. В загальній схемі такий механізм реформування податкової системи включає: відмову від податків і нарахувань на фонд оплати праці, ліквідацію податку на додану вартість, поступове підвищення частки перерахування в дохід держави ренти від природоексплуатуючих галузей.

Складовою відповідного механізму є також система дотацій та соціальних трансфертів (стимулюючих дотацій). При цьому збалансоване використання податкового навантаження із системою пільг та виплат розглядається як важіль прискорення розвитку економіки, без чого важко досягти зростання таких галузей, як сільське господарство, лісове, сфера обслуговування та інших галузей матеріального виробництва.

Отже, модернізація економіки стане неможливою без впровадження науково-обґрунтованої системи рентних відносин і приведення цієї важливої складової державної політики у відповідність до вимог ринку.

Список використаної літератури.

1. Коваль Я.В. *Економічна оцінка лісових ресурсів: методологія, методика, практика* – К. : РВПС України НАН України, 1998. – 44 с.;
2. Коваль Я.В., Антоненко І. Я. *Економічна (грошова) оцінка природних ресурсів лісового фонду України: теорія, методологія, методика* – К. : РВПС України НАН України, 2004. – 163 с.;
3. *Рентні відносини в системі модернізації національної економіки* / [за ред. Б.М. Данилишина]. – К. : РВПС України НАН України, 2007. – 518 с.

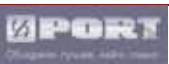
References.

1. Koval Ya.V. (1998) *Economichna otsinka lisovyh resursiv: metodologiya, metodyka, praktyka* [Economic evaluation of forest resources, methodology, technique, practice], SOPS, Kyiv, Ukraine.

2. Koval, Ya.V. and Antonenko, I.Ya. (2004) *Economichna (groshova) otsinka pryrodnyh resursiv lisovogo fondu Ukrainy: teoriya, metodologiya, metodyka* [Economic (monetary) evaluation of forest natural resources Ukraine: theory, methodology, methods], SOPS, Kyiv, Ukraine.

3. *Rentni vidnosyny v systemi modernizatsii natsional'noi ekonomiky* [Rent relations in the modernization of the national economy] (2007) [ed. Danylyshyn], RVPS Ukraine National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine, p. 518.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2017 р.

Вропу

ТОВ "ДКС Центр"